

zmem i zespołem Aspergera oraz dla rodziców dzieci z zakłóceniami rozwoju emocjonalnego.

„Koncepcja pracy Poradni Psychologiczno-Pedagogicznej w Tychach zakłada realizowanie zadań profilaktycznych oraz wspierających wychowawczą i edukacyjną funkcję przedszkola i szkoły poprzez umożliwienie kontraktowania działań poradni prowadzonych na ich terenie w każdym roku szkolnym.”

Wspieranie nauczycieli na terenie placówki realizowane jest poprzez regularne spotkania grup wsparcia pedagogów i psychologów szkolnych, a także koordynatorów do spraw pomocy psychologiczno-pedagogicznej w przedszkolach i osób odpowiedzialnych w szkole za doradztwo zawodowe. Nauczyciele mogą korzystać także z zajęć warsztatowych podnoszących umiejętności wychowawcze opartych o model „Wychowanie bez porażek” Thomasa Gordona. Cyklicznie odbywają się także różnorodne, otwarte prelekcje i warsztaty dla nauczycieli w ramach „Niezbędnika nauczyciela”.

Placówka organizuje od lat bezpłatne konferencje skierowane do edukacyjnego środowiska miasta (2008: *Perspektywy rozwoju pomocy psychologiczno-pedagogicznej w Tychach*, 2009: *Skuteczna pomoc dziecku i rodzinie. Szanse i zagrożenia*, 2010: *Trudny uczeń – karać czy wychowywać, Autyzm – FAS: diagnoza i terapia wybranych aspektów*, 2012: *Jak uczyć uczniów uczenia (się)*, 2013: *Uzależnienie dzieci i młodzieży od ekranów*). W 2013 r. po raz pierwszy została zorganizowana także konferencja dla rodziców *Jak być dobrym rodzicem we współczesnym świecie*. W roku szkolnym 2013/2014 poradnia zainicjowała także kampanię społeczną „Włącz wyobraźnię, wyłącz telewizor” skierowaną do rodziców dzieci

przedszkolnych i młodszych, wskazując na negatywny wpływ nowoczesnych technologii – zwłaszcza długotrwałego oglądania telewizji – na rozwój małego dziecka. Kampania zachęca równocześnie rodziców do aktywnego, twórczego spędzania wolnego czasu z małym dzieckiem.

Koncepcja pracy Poradni Psychologiczno-Pedagogicznej w Tychach zakłada realizowanie zadań profilaktycznych oraz wspierających wychowawczą i edukacyjną funkcję przedszkola i szkoły, w tym wspieranie nauczycieli w rozwiązywaniu problemów dydaktycznych i wychowawczych, poprzez umożliwienie kontraktowania działań poradni prowadzonych na ich terenie w każdym roku szkolnym. Kontrakt poradni i przedszkola lub szkoły podpisują dyrektorzy obu placówek. Zawiera on część informacyjną dotyczącą oferty zajęć w poradni w danym roku szkolnym oraz część podlegającą negocjacji, w której ustalane są działania pracowników poradni w placówce zgodnie z aktualnymi potrzebami nauczycieli, uczniów i rodziców. Kontraktowaniu podlega np. prowadzenie w szkole czy przedszkolu punktu konsultacyjnego dla rodziców, prowadzenie szkoleniowych rad pedagogicznych, prelekcji lub warsztatów dla nauczycieli, rodziców czy uczniów zgodnie ze zgłoszoną problematyką. Tylko w roku szkolnym 2012/2013 w różnorodnych zajęciach psychoedukacyjnych prowadzonych przez pracowników poradni w szkołach, a wynikających z podpisanych kontraktów, wzięło udział 5182 uczniów szkół podstawowych, gimnazjów i szkół ponadgimnazjalnych. Dodatkowo 637 uczniów miało okazję uczestniczyć w warsztatach związanych z wyborem kariery zawodowej i dalszego kształcenia. Praktykowane jest również umieszczenie w kontrakcie badań przesiewowych, interwencji w sytuacji kryzysowej lub

mediacji w sytuacji konfliktu. Kontrakt – podpisywany we wrześniu w każdym roku szkolnym – w każdej chwili może być uzupełniany przez wprowadzenie aneksów. Kontrakt został wprowadzony w poradni w Tychach po raz pierwszy w roku szkolnym 2008/2009, a jego forma podlega stałej modyfikacji na bazie uzyskiwanych doświadczeń. Kontrakt precyzuje i porządkuje formy pomocy psychologiczno-pedagogicznej i wsparcia na terenie konkretnej placówki, do których zobowiązuje się poradnia, oraz warunki realizacji poszczególnych działań, które będzie wdrażać szkoła/przedszkole – zdecydowanie można uznać to za jego największą zaletę.

Zebrane przez pracowników poradni doświadczenia wskazują, że wprowadzenie kontraktu niesie za sobą wiele pozytywnych. Warto podkreślić aspekt związany z zaplanowaniem całorocznej pracy, co znacząco porządkuje współpracę. Szkoła ma możliwość pokazania swoich realnych potrzeb w zakresie pracy wychowawczej, terapeutycznej, profilaktycznej i diagnostycznej, a także związanej z doskonaleniem umiejętności nauczycieli. Dyrektor szkoły, uczestnicząc w procesie negocjowania wsparcia udzielanego przez poradnię, może w pełni umacniać swoją wizję i koncepcję pracy szkoły oraz uzyskać możliwość rozwiązywania problemów na miejscu, w szkole. Daje to szansę na podnoszenie skuteczności oddziaływań obu instytucji.

Szósty rok funkcjonowania kontraktów pokazuje, że działania podejmowane przez poradnię i placówki edukacyjne w obszarze pomocy psychologiczno-pedagogicznej stają się bardziej spójne i systemowe. Szkoła świadomie sięga po pomoc ze strony pracowników poradni, a poradnia jest motywowana do rozszerzania swojej oferty i podnoszenia jakości proponowanych form wsparcia.

Akcja „Ćwiczyć każdy może”

Dobiegła końca zainicjowana i prowadzona przez Ministerstwo Edukacji Narodowej akcja „Ćwiczyć każdy może” w ramach Roku Szkoły w Ruchu. Do akcji aktywnie włączyły się zarówno szkoły, jak i przedszkola z terenu całej Polski. Łącznie zarejestrowały się 4444 placówki.

Aktywności w ramach akcji zostały podzielone na dziewięć różnych obszarów, w tym m.in. wychowanie fizyczne, edukacja zdrowotna, zajęcia pozalekcyjne czy zajęcia w gronie rodziny. Szkoły i przedszkola dynamicznie podjęły się wykonania wybranych działań, które następnie były dokumentowane. Kolejnym krokiem była weryfikacja nadesłanych materiałów – takich wniosków nadesłano na adres Ośrodka Rozwoju Edukacji prawie 3 tysiące, co dobitnie świadczy o zaangażowaniu uczniów i kadry nauczycielskiej w akcję. Efektem pozytywnego rozpatrzenia poszczególnych wniosków było wyróżnienie placówek zasłużonym tytułem Szkoły lub Przedszkola w Ruchu.

Wszystkim, którzy podjęli wysiłek i otrzymali tytuł, serdecznie gratulujemy i życzymy dalszych sportowych sukcesów i aktywnie spędzanych wakacji.

Informacje na temat tabliczek dla uczestników akcji zostały zamieszczone na stronie [Roku Szkoły w Ruchu](#).

Współpraca szkoły i poradni – przykład pierwszy

Jednym z pozytywnych przykładów takiej systemowej współpracy są działania podejmowane na rzecz ucznia klasy pierwszej, który podjął obowiązek szkolny jako sześciolatek we wrześniu bieżącego roku szkolnego. Mama chłopca, zgodnie z sugestią wychowawcy klasy, zgłosiła się do psychologa w poradni już w listopadzie. Wywiad z mamą opisywał trudności z podporządkowaniem się poleceniom, ruchliwość, nadmierne pobudzenie chłopca, impulsywność. Dodatkowo mama zgłaszała brak autorytetu nauczycielki w oczach dziecka (dzień wcześniej chłopiec opluł nauczycielkę w klasie) oraz agresywne zachowania wobec innych uczniów. Po niecałych dwóch miesiącach nauki chłopiec nie lubił chodzić do szkoły. Mama prosiła o wskazówki, jak pracować z synem, oraz o wykonanie diagnozy pod kątem ADHD. Ustalono terminy badania psychologiczno-pedagogicznego oraz konsultację u lekarza psychiatry dziecięcego, wykonanie audiogramu i konsultacji okulistycznej. Dostarczona do poradni opinia ze szkoły zwracała uwagę przede wszystkim na agresywne zachowania dziecka – bicie, popychanie, uderzanie uczniów i nauczycieli ręką lub innymi przedmiotami, używanie wulgaryzmów. Wskazywała także na trudności w respektowaniu granic i podporządkowaniu się dyscyplinie w grupie (chłopiec chodzi po klasie, zaczepia inne dzieci, krzyczy lub piszczy bez powodu). Wychowawczyni opisała brak krytycyzmu ucznia wobec swojego zachowania i brak respektu wobec dorosłego (ignorowanie słów dorosłego, uciekanie przed dorosłym, zwracanie się do nauczyciela per „ty”, szarpanie się z nauczycielem, a nawet agresja fizyczna).

Ponowna rozmowa z mamą w grudniu pokazała, że pomimo udzielonej porady wychowawczej sytuacja chłopca

w szkole się pogarsza. Chłopiec coraz częściej nie pracował na lekcjach, a jego sposób reagowania na inne dzieci w klasie spowodował odrzucenie przez grupę i narastający protest rodziców innych dzieci, zaniepokojonych agresją i absorbowaniem prawie całej uwagi nauczyciela przez jedno dziecko w klasie. W szkole uruchomiono pomoc przede wszystkim pedagoga szkolnego, który interweniował w sytuacji nasilonej agresji ze strony ucznia i wyprowadzał go z klasy. Tymczasem proces diagnostyczny potwierdził wyższe od przeciętnej dla wieku możliwości poznawcze chłopca oraz trudności z przetwarzaniem słuchowo-językowym, słabą sprawność ruchową i grafomotoryczną, ponadto objawy nadpobudliwości, dużą potrzebę docenienia, słabą wytrwałość oraz konieczność stałego ukierunkowywania działań i procesów uwagi. Chłopiec został skierowany na diagnozę integracji sensorycznej. Mama zwróciła się do poradni z wnioskiem o wydanie opinii w sprawie objęcia syna pomocą psychologiczno-pedagogiczną w szkole. Jednocześnie sygnalizowała, że chłopiec uczęszcza regularnie na prywatną terapię psychologiczną. Pierwsze półrocze zakończyło się jednak poczuciem ciągle pogłębiających się trudności. Chłopczyk głośno werbalizował, że nie lubi chodzić do szkoły, a dzieci w klasie go odtrącają. Był zniechęcony i sfrustrowany.

W celu wsparcia szkoły w pracy z chłopcem zaraz po zimowej przerwie odbyło się szkoleniowe spotkanie z nauczycielami dziecka prowadzone przez psychologa i pedagoga poradni. Tematem przewodnim spotkania było rozumienie mechanizmów funkcjonowania, a także różne aspekty pracy wychowawczej z dzieckiem nadpobudliwym. Nawiązana została bezpośrednia współpraca z wychowawcą klasy, który był informowany o postępach w procesie diagnozy oraz miał możli-

wość skonsultowania różnorodnych oddziaływań wychowawczych. Diagnoza medyczna chłopca potwierdziła obserwację w kierunku ADHD. Dodatkowo wykryto krótkowzroczność z astygmatyzmem, nieprawidłowy audiogram do dalszej konsultacji laryngologicznej i znaczną nadwrażliwość słuchową. Wdrożona została zlecona przez lekarza farmakoterapia.

„**Szósty rok funkcjonowania kontraktów pokazuje, że działania podejmowane przez poradnię i placówki edukacyjne w obszarze pomocy psychologiczno-pedagogicznej stają się bardziej spójne i systemowe. Szkoła świadomie sięga po pomoc ze strony pracowników poradni, a poradnia jest motywowana do rozszerzania swojej oferty i podnoszenia jakości proponowanych form wsparcia.**”

Spotkanie z gronem uczących oraz szczegółowa opinia dla szkoły ukierunkowały pracę z dzieckiem, nie zapobiegły jednak narastającemu konfliktowi pomiędzy rodzicami innych uczniów i mamą chłopca. Rodzice zaczęli domagać się usunięcia chłopca ze szkoły, żądali przeniesienia go do innej

klasy bądź natychmiastowego skierowania na indywidualne nauczanie. W bardzo trudnej sytuacji znaleźli się dyrektor szkoły oraz wychowawca klasy. Spotkanie z rodzicami prowadzone w marcu przez dyrektora i pedagoga szkolnego zakończyło się odczytaniem opinii poradni oraz protestem rodziców, którzy nie zgadzali się z zapisami zawartymi w opinii i zażądali spotkania z zespołem diagnostycznym poradni. Z uwagi na nasilony konflikt ponowne spotkanie w klasie odbyło się w obecności dyrektora i mediatora poradni oraz dyrektora szkoły, pedagoga szkolnego i wychowawcy klasy. Podczas bardzo burzliwej dyskusji rodzice zadawali wiele pytań mających na celu wykazanie konieczności przeniesienia chłopca do innej szkoły lub klasy. Głównym celem spotkania stało się wyjaśnienie, że przeniesienie chłopca do klasy integracyjnej nie jest możliwe, gdyż uczeń nie jest dzieckiem niepełnosprawnym, a poza tym jego mama nie wyraża zgody na zmianę szkoły. Wskazano, że indywidualne nauczanie jest możliwe tylko na wniosek lekarza, oraz zwrócono uwagę wszystkim rodziców, że chłopiec wymaga wsparcia ze strony dorosłych, aby móc lepiej funkcjonować w szkole. Przypomnia-

no, że zaangażowanie wszystkich zainteresowanych stron przynosi efekty, ponieważ w widoczny sposób zmniejsza się ilość zachowań agresywnych ucznia wobec innych dzieci i dorosłych w szkole. Ustalono także kolejne spotkanie z rodzicami dzieci chodzących do tej klasy, podczas którego psycholog poradni omówił specyfikę funkcjonowania dziecka z ADHD połączonego z impulsywnością oraz w formie warsztatowej przepracował z rodzicami sposoby reagowania na pytania lub skargi dziecka na trudne zachowania kolegi z klasy. Wsparcie otrzymał również wychowawca klasy, który miał wprowadzać elementy pracy wychowawczej związanej z rozumieniem zachowania ucznia nadpobudliwego przez koleżanki i kolegów z klasy i zwiększeniem tolerancji ze strony innych dzieci.

Zachowania agresywne znacząco się wyciszyły. Chłopiec nadal uczęszcza na terapię psychologiczną, ciągle jeszcze jest w trakcie pogłębionej diagnozy psychiatrycznej, skończył proces diagnozy integracji sensorycznej. Wspólny wysiłek mamy dziecka, szkoły i poradni przyniósł wymierne, pozytywne rezultaty. Chłopiec mimo dużego nacisku ze strony rodziców uczniów z jego klasy nie został odrzucony przez rówieśników i kontynuuje naukę w zespole, a nie indywidualnie. Lepiej radzi sobie w sytuacjach społecznych. Dalszej cierpliwej pracy wymaga teraz jego zaangażowanie w pracę dydaktyczną na lekcji.

Współpraca szkoły i poradni – przykład drugi

Inny przykład ilustrujący wspólną pracę poradni i szkoły na rzecz dziecka ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi stanowi uczennica klasy VI szkoły podstawowej, która trafiła do poradni po raz pierwszy w roku szkolnym 2008/2009. Powodem zgłoszenia były

trudności wychowawcze (stawianie na swoim, brak respektowania granic, słabo rozwinięta empatia, wymuszanie krzykiem, zaburzenia koncentracji uwagi). Wówczas dziewczynka została skierowana do poradni na zajęcia grupowe dla dzieci z zakłóconym rozwojem emocjonalnym, rodzicom udzielono wskazań wychowawczych, przeprowadzono także diagnozę psychologiczno-pedagogiczną, która potwierdziła dobre możliwości intelektualne dziecka oraz ryzyko specyficznych trudności w uczeniu się. W kolejnych latach nauki w szkole podstawowej uczennica nadal sprawiała kłopoty swoim zachowaniem. Rodzice korzystali systematycznie z porad psychologa poradni, dziewczynka uczestniczyła m.in. w terapii czaszkowo-krzyżowej, terapii z wykorzystaniem biofeedbacku oraz dodatkowo korzystała z terapii psychologicznej w prywatnym gabinecie. Została wykonana diagnoza medyczna, która wykazała ADHD z rysem zespołu Aspergera, drażliwością i impulsywnością. Rodzice nie byli jednak zainteresowani podejmowaniem kroków w celu zapewnienia córce kształcenia specjalnego. Podjęli natomiast próbę zmiany szkoły na niepubliczną, ale nie

przyniosło to znaczącej poprawy funkcjonowania dziecka i po roku dziewczynka wróciła do swojej starej klasy.

Escalacja problemu nastąpiła w bieżącym roku szkolnym, na początku klasy VI. Kolejne epizody związane z łamaniem norm i zasad doprowadziły do konfliktu na linii rodzice–szkoła. W lutym rodzice zgłosili się do poradni z prośbą o pomoc w postaci opinii dla szkoły, opisującej mechanizmy funkcjonowania dziecka. Oskarżali szkołę o brak zrozumienia dla problemów córki. Szkoła natomiast postrzegала rodziców jako roszczeniowych, niewspółpracujących i niewywiązujących się z obietnic. Po wykonaniu ponownej, wnikliwej diagnozy – uzupełnionej o zaświadczenie lekarskie wydane przez psychiatrę dziecięcego – została napisana opinia w sprawie dostosowania wymagań edukacyjnych wynikających z programu nauczania do indywidualnych potrzeb rozwojowych i edukacyjnych oraz możliwości psychofizycznych uczennicy.

Opinia zawierała szczegółowy opis mechanizmów funkcjonowania dziewczynki w sferze interakcji społecznych oraz zalecenia dla nauczycieli dotyczące komunikacji z uczennicą (jak reagować na sytuacje prowokacyjne, jak rozróżnić objaw choroby od celowego zachowania niepożądanego, jak nagradzać i wzmacniać przejawy dobrego zachowania). Pedagog poradni spotkał się w szkole z pedagogiem i wychowawcą klasy, z którymi omówił strategię postępowania wobec uczennicy. Następnie w szkole odbyło się spotkanie całego zespołu nauczycieli uczących z rodzicami i pedagogiem poradni, podczas którego szczegółowo omówiono opinię, a także wzajemne oczekiwania.

Podjęcie tych prostych działań postdiagnostycznych spowodowało większe zrozumienie problemów dziecka

przez nauczycieli, rodzicom zaś dało możliwość pokazania tych sfer aktywności dziewczynki, które nie były znane szkole (uczennica jest wolontariuszem w schronisku dla zwierząt, bierze udział w konkursach organizowanych przez bibliotekę miejską, bardzo dużo czyta, znacząco wykraczając poza kanon lektur szkolnych). Ponadto rodzice mieli okazję omówić wypróbowane już sposoby reagowania na trudne zachowania córki, które można wykorzystywać na terenie szkoły. Zobaczyli też, że nauczyciele są chętni do wspierania dziecka i udzielania mu pomocy. Po miesiącu od wdrożenia ustalonych wspólnie działań jest widoczna poprawa funkcjonowania dziecka w klasie (zmniejszenie ilości uwag negatywnych w dzienniczku uczennicy na rzecz pozytywnych informacji oraz lepszy kontakt pomiędzy dziewczynką a nauczycielami).

Korzyści, zadania, możliwości...

Opisane powyżej przykłady współpracy szkoły i poradni nie są w Tychach odosobnione. Warto również podkreślić, że jest ona kontynuowana do momentu zakończenia edukacji dziecka na danym poziomie lub dłużej, jeśli zaistnieje taka potrzeba. Coraz częściej szkoły i przedszkola sięgają po wsparcie na swoim terenie. Wejście psychologów, pedagogów i mediatora poradni na teren placówki, towarzyszenie tam rodzicom i nauczycielom przynosi bardzo wiele wymiernych korzyści. Przede wszystkim pozwala doświadczyć i zrozumieć, że na zmianę trudnej dla wszystkich sytuacji wpływają realna współpraca i przyjęcie odpowiedzialności w zakresie swoich kompetencji – zamiast obwiniania się i oczekiwania, że druga strona samodzielnie rozwiąże problem.

Korzyścią dla rodziców jest niewątpliwie pomoc, wsparcie i pewność, że mogą liczyć nie tylko na pracow-

ników poradni, lecz także na szkołę. Szkoła ma natomiast okazję spojrzeć na ucznia z innej, nie codziennej perspektywy. Może wykorzystać media-cję, zajęcia warsztatowe czy prelekcje, by lepiej zrozumieć, z czym zmagają się uczeń doświadczający trudności, znaleźć nowe sposoby działania oraz wykorzystać pracowników poradni do uruchomienia zasobów pracowników szkoły i rodziców. Korzyść dla poradni zawiera się przede wszystkim w możliwości przełożenia diagnostyki na praktykę szkolną. Podejmowanie pracy na terenie szkoły jest niewątpliwie motorem rozwoju, doskonalenia się, pozwala zaspokajać rosnące potrzeby placówek. Staje się także inspiracją do rozszerzania oferty i przebudowywania koncepcji pracy poradni.

Z pewnością takiej wspólnej pracy sprzyja myślenie systemowe – budowanie spójnego, uporządkowanego systemu pomocy, w którym każda placówka ma określone kompetencje i jasno precyzuje swoje oczekiwania. Ogniwem spajającym system jest w Tychach kontrakt, który niejako wymusza diagnozę potrzeb (szkoła, przedszkole) oraz dopasowanie się do nich w celu ich zaspokojenia (poradnia psychologiczno-pedagogiczna). Przełamany zostaje stereotyp gabinetowej pracy poradni. Pomocne jest także okresowe dokonywanie oceny pracy poradni w ramach ewaluacji wewnętrznej obejmujące ankiety skierowane do dyrektorów szkół i przedszkoli, pedagogów szkolnych i nauczycieli.

Przeprowadzone w 2007 r. pierwsze badanie ankietowe dyrektorów szkół oraz przedszkoli miejskich pokazało,

że wbrew wysokim oczekiwaniom pracowników uzyskana ocena pracy poradni była bardzo niska. Ten wskaźnik stał się punktem wyjścia do dyskusji o tym, co należy zmienić, aby dyrektor placówki oświatowej – tak ważny element systemu wsparcia nauczycieli – poczuł, że poradnia jest potrzebnym ogniwem. W ciągu ostatnich lat dzięki wskazaniu słabych punktów współpraca pomiędzy poradnią a szkołą mogła być w Tychach doskonalona i lepiej sprecyzowana. Trudno przecenić także wsparcie w budowaniu systemu pomocy, jakiego udzielają w Tychach władze samorządowe. W opracowanej strategii oświatowej dla miasta na lata 2008–2013 w formułowanym wówczas celu strategicznym „Poprawa jakości wsparcia edukacyjno-terapeutycznego udzielanego dziecku i rodzinie” w ramach priorytetu „Wyrównywanie szans edukacyjnych” znalazło się znamienne zadanie: „Organizacja efektywnego systemu pomocy psychologiczno-pe-

dagogicznej”. Jego realizacja polega przede wszystkim na położeniu nacisku na budowanie spójnego, czytelnego systemu, w którym każdy element (przedszkole i szkoła, poradnia, władze miasta oraz inne instytucje miejskie) działa zgodnie z takim samym rozumieniem sytuacji dziecka i podejmuje spójne działania. Warto bowiem pamiętać, że największy efekt ze współpracy poradni i szkoły powinien dotyczyć lepszego funkcjonowania ucznia z trudnościami, którego potrzeby są zrozumiane i zaspokojone.

Izabela Rodak

Od 20 lat pracuje jako psycholog, od 2007 r. pełni funkcję dyrektora Poradni Psychologiczno-Pedagogicznej w Tychach.

Przez siedem lat była związana ze Specjalnym Ośrodkiem Szkolno-Wychowawczym w Tychach.

Wykładowca na studiach podyplomowych i kursach kwalifikacyjnych w zakresie oligofrenopedagogiki.

Moje pory roku

Laura Jurga

Kraków: Wydawnictwo Esprit, 2014

Autorka jest pracownikiem naukowym (ukończyła oligofrenopedagogikę), a prezentowana książka jest autobiografią napisaną z perspektywy osoby z niepełnosprawnością i jednocześnie profesjonalisty – potrafiącego spojrzeć na problem niepełnosprawności i wynikających z niej ograniczeń – z perspektywy naukowej.

Moje pory roku to książka bardzo osobista, Laura Jurga dzieli się w niej swoimi radościami i troskami. Przeżywamy z Autorką pierwsze chwile w szkole, pierwsze przyjaźnie i dorażanie. Okres młodości buntu i wchodzenie w dorosłość.

Autorka dużą wagę przywiązuje do tego, by każda osoba z niepełnosprawnością, na miarę swoich możliwości, zyskała autonomię i możliwość decydowania o sobie. Dlatego też książka może być cenną odpowiedzią dla rodziców dzieci z niepełnosprawnością – by nie bali się wychowywać ich do samodzielności, ale i dla młodych osób (nie tylko z niepełnosprawnością), aby umiały przełamywać stereotypy i spełniać marzenia.

Świat opisany z perspektywy osoby doświadczającej trudności w poru-

szaniu się jest autentyczny. Bariery ograniczające aktywność osób z niepełnosprawnością wynikają często z braku empatii i myślenia o innych, dlatego też bardzo cenne są obserwacje i komentarze Autorki dotyczące utrudnień, które z łatwością mogłyby być zlikwidowane, co znacznie ułatwiłoby życie i zwiększyło aktywność życiową osób z niepełnosprawnością.

Istotną kwestią poruszaną w książce jest samo postrzeganie osób niepełnosprawnych – Autorka z nutą autoironii pokazuje względność określenia *niepełnosprawność*: „W mojej pamięci tkwi wieczór, kiedy to ja, Żaba i Radek wracaliśmy z jakiejś imprezy wieczornym autobusem. Kiedy wsiadałam, Radektrzymał mnie za rękę. Ktoś z pasażerów krzyknął: Inwalidka! – Trzeba zrobić miejsce... Reakcja Radka była natychmiastowa: – Jaka inwalidka??? To przecież Laura!” (fragment książki).

Ciekawe jest ujęcie tematu w klamry pór roku. Styl książki jest lekki, chociaż Autorka nie ucieka od tematów trudnych i poważnych.

W książce można znaleźć wiele ciekawych przemyśleń i to, co naj-

ważniejsze – przykłady, jak można osiągnąć samodzielność i niezależność, chociaż nie oznacza to, że czasami nie trzeba prosić o pomoc.

Walorem książki jest również osadzenie w realiach życia codziennego i spojrzenie na wydarzenia z najnowszej historii Polski okiem młodej osoby.

Opracowała:
Anna Fus

Fragment książki:

„Kiedy zdjęto mi gips, zobaczyłam inne stopy, inaczej ustawione, zobaczyłam pierwszy raz czubek własnych palców i przeżyłam szok. Tego samego popołudnia poprosiłam Mamę, żeby włożyła mi nowe brązowe spodenki dresowe i szare sznurowane buciki, które długo czekały na tę chwilę.

Dobrze pamiętam, że sama wstałam z dużego inwalidzkiego wózka i samodzielnie zrobiłam kilka kroków w korytarzu Dziecięcego Szpitala w Busku Zdroju.

Płakał cały personel. Płakała moja Mama. Ja chyba nie. Pamiętam tylko to uczucie, że stało się coś ważnego..., chodziłam wreszcie na całych stopach, choć moim krokom długo jeszcze brakowało pewności. Czekala mnie teraz długa rehabilitacja”.